

*II. letaj V četertik 24. velikiĝa travna, 21. list
1849. I. polovice.*

Znameniten slépec na Dolénskĝim.

Joĝe Golóĝb, kmetiških starišev sin, je bil rojen 18. sveĉana 1804 v Selu, vasi Mirnske okólice na Dolénskĝim. Komaj šest let star je tako hude koze ali osepeńce imel, da je oslépil. Revnim starišem ga ni bilo móĉ v učilnico za slepce na Dunaj poslati. Dali so ga v pol ure oddaljeno faro duĝovńim samo kersanskĝiga nauka učiti. Stanoval je ves čas svojĝiga uka pri taĉasnim orglarji, ki je bil njegove ŝlahte. Tukaj mu je igranje na glasovir soseĝno dopadlo, in v njem ljubezen do te umetnostĝi tako ŝivo vĝgalo, da poskuša slišane igre na glasoviru samoteĝ igrati. Po neprenehljivi vaji s pomoĉjo svojĝiga dobrĝiga sluha res kmało marsiktero prav lépo zakroĝi.

Ko so ga bili stariši domú vzeli, mu je bilo dolgoĉasno brez dela biti. — Kakšno da je kmetijsko in hišno orodje, je veĉidel iz tiste dobe vedil, ko je še vidil. Kar ne ve, pa natanjko otiplje (oĝlata), in začne zdaj sam mnogoverstno orodje delati. Napravljja toporiša za sekire, lopate, matike i. t. d. Izdeľjuje in popravlja lesene vile, grablje, kice, škafe, stole in klopi. Ima svoj skobelnik s skobli in z vsim potrebnim orodjem. Ker ne vidi, si pomaga, kakor vsak slepec s potipam in sluham.

Strašno težko je pogrešal domá glasovíra. Ker je pa že dosihmal marsikaj samotež napravil, si misli: kaj, ko bi se tudi tega dela lotil? Prosi orglarja farne cerkve, da bi mu dovolil, njegov glasovír natanjko pretipati. Mu dovoli. Naš Jože pretiplje vsiga od zunaj in znotraj. Gre domú, se spravi na delo in naredí kmalo ravno tak glasovír, kot je bil orglarjev. Samó da ni bil tako zlikan. Orglar to zvedíti ga pride pogledat. Glasovír mu tako dopade, da ga kupi. Potem je še več glasovírov naredil, in jih po 8, 10, 12 goldinarjev prodal. Zdaj jih umé tudi likati ali politirati. En glasovír njegoviga dela móra tudi v Ljubljani biti. Imel ga je ranjki pripravnik Ovsenik. Po njegovi smerti ga je nekdo v Ljubljani kupil.—

K maši, pol ure hoda, hodi brez vodnika. Število stopnjíc pred cerkvijo mu je sicer znano; vender na zadnji še nogo vzdigne, ko bi se bil ravno vstél, da ne pade. — Dela nar rajši po noči. Po dnevi mu ljudje nalaš orodje prestavljajo, in se mu posmehujejo, če ga ne more najti. Če mu po dnevi v gojzdu drevo pokažeš, gre po noči v gojzd, ga vselej najde in poseka. Pozna tudi, če je drevo za kaj ali ne. — Imeli so pri hiši kad, ki je ni mogel nihče popraviti. Pravi Jože: Bom pa jaz poskusil. Drugi ga zasmehujejo, rekoč: Ti boš pa že kaj opravil — toliko, kot žaba pri lešniku. Po noči, ko so drugi spali, se on spravi čez kad, in jo tako popravi, da derži kot lajce.

G. P.

Pasja steklína,

(Dalje.)

Kakó zoper pasjo steklino ravnati, in sicer: 1) kakó ovérati, de ne vstane ne med psmi, ne med drugo živalijo?

Steklino psam ovérati, je treba vediti, od kod de ja dobivajo. — Dosti rečí imenujejo, de so jim krive stékle bolezni; pa nič se práv dobro ne vé. To vémo, de marsiktere stvari jim jo pripravljajo, in ji pot nadeljujejo. Take so: dolg neprejenljiv mraz in po njem nagla vročina, pre-

velika in predolga vročina poléti, trud in vpéhànje, če pes nima prilike se vode napiti. Taka se rada godí psám prikljénjenim, ki jim ali nič ali premalo piti dajéjo, de so prisiljeni svojo scavnico piti; léža pozimi pod vročo pečjó; dolga lakota, gnjila pijača iz mlake, iz gerde luže i. t. d.

Pasjo steklino v začetku zádušiti, je treba število psov pomanjšati, in nepotrebne pse zatreti. Če bo manj psov, bo tudi manj stekle kuge, manj vgriznjenih ljudi. Vsak naj se znebi nepotrebnih lajavcov. Nepotrebne pse okrog létati pušati je tudi prepovedano. S takim potépanjem najdejo priložnost se gristi in klati s psmi, ljudi pópádati, po lakoti in žeji vse vprék žreti, vse lokáti, in si steklo bolezen nakopavati. Hudi psi naj se priklépajó, če so dômu potrebni, ali pa vbijejo.

Pasja hrana, strežba in oprava, de ne bodo boléhali, naj bo taka le: Jésti jim dajaj čedne, zdrave hrane; de ne pojedájo nesnage; zlasti poleti jim ne dopušaj gnjile, smerdljive kervi, mesá, tolše, ali kake smerduhe. Skerbi mu za čisto, hladno, zdravo vodo. Žeje naj ne terpi. Poimij in pa lugov naj ne píje. Škodvajo mu vse vréle, dišávne, vróče, hude in prekisle jedi. Kostí naj hrusta in gloda, kost mu nar bolj tékne. Čédi ga, česaj, čehaj, peri, kópaj, ostrizi kocaste vsaj dvakrat v létu, in v vodo jih plavat goni. Pasjico jim pogostáma očédi in z novo slamo nastéljaj. Pozimi naj bodo v toplim hlevu na snažni slami, varni pred mrazam, močo in vetram; daj jim dovolj čiste vode, in poskerbi, de jim ne zmerzuje, in de se jim zmerznjena zmenja. Ne pušaj jih ležati pod zakurjeno pečjo, ne z glavo blizo ognja, ne sicer pri ognji, možgane jim vnéma ta reč. Ne preženi jih z lovam, naj ne bodo na speklím solncu. So se pregréli, deni jih v hlad, odpéhajo naj se, potlej jih napôji. Ne draži, ne jézi jih v vročini in v velikim mrazu. Po jezi jim ne brani piti. Je pes prikljenjen, mu je to še bolj potrebno; saj tak je že tako nevoljin. Vrócih, pregrétih, potnih ne devaj v prevelik hlad. Stariga psa daj vbíti; stárec od vsake májhne stvarice rad steče.

2) Če pa steklina vstane, kakó varovati nesreče sebe, drugih ljudi in živali?

Začuti kdo nad psam imenovane znamenja stekline, naj hrup. zažene in berž gosposki pové. Psov gospodar, ki to opusti, bo kriv velike policijske pregrehe, in bo mogel vso storjeno škodo poverniti. V vaséh, kjer ni gosposke, se pové županu, ki da to reč naglo razglasiti, de se ljudi varovajo, in po konjača pošlje. Stekli pes teče večidel naravnost dalje, in le to šavsá, kar mu naproti pride. Beži tedaj, ako ga zagledáš, kar te noga nesó, v stran. Odrašeni možje pa, naj gledajo, de ga na varnim kraji, če je moč, ali s puškami ali s koli še poprej vbijejo, preden konjač. (kanjodérec) pride.

Vbitiga pa ne v vodo vreči. Z živim apnam ga naj konjač potrese in šest čevljev globoko zakoplje. Zemlja se mora dobro zaternjati de ga prasci ne izrijejo. Tudi setvari dotakniti tistih krajev, ki jih je on oslinil. Kar je poslinil, se mora dobro odergniti, železne reči pa razbeliti. Ta bolezen je strašna, kužna.

(Konec sledí.)

Kakó kebre pokončati in mertve v prid oberniti.

Kebri jajčka zležejo, iz katerih so beli červi, ki tri léta v zemlji živé, potem pa se spet v kebre spremenijo. V oboji podobi je ta žival strašno škodljiva. Če pokončaš kebre, preden novo zalego storé, vbraniš tudi červe, — Kebri pokončajo cvetje in mlade peresca sadnih, pa tudi gojzdnih dreves, da v hudim kebrovim létu hrast, kostanj, gaber i. t. d. blizo do krésa goli ostanejo. — Červi kebrovi spodjedajo korenine žitu, drugim zelišem in celo drevescam.

Červi se moré pri oranji. To je otročje delo. Za plugam s palico iti in tretí jih. Vrane, krokarji, srake, kavke jih priletijo tudi berž pobérat. Toraj, kmetovavec! ne bodi jim sovražnik. Čeravno ti kaj maliga žita pozobljejo; na drugi strani veliko več dobička storé.

Kébri pa se tako lové:

Zjutrej zgođej, dokler so kebri še bolj okorni, jih z drevja trési in v posode pobéraj. Po tem jih popari ali v vodi vtopí, in jih s perstjó ali apnam zmešane za gnoj porabi. Če strohljene kebre okoli mladih drevese potreseš, ti bojo čuda lepo rastle. — Prešičem, racam in kokošim se tudi pozobati dajejo, pa zaporedama preveč jim jih dati, ni zdravo. — Iz kebrov se napravi tudi dobro olje za kola mazati, takóle: Vzemi 2 velika lonca; večiga do verha zakopaj v zemljo, manjšiga pa na polni s kebri, ga pokrí s tako gosto drateno mrežico, da kebri skozi ne padajo, in po tém ga povezni verh prazniga, ki je v tleh zakopán. Potem se napravi oginj okoli lonca, ki je s kebri napolnjen; oginj jih naglo vmorí in jim mast v spodnji lonec zleče. Skušnje učéj, da iz 12 bokalov kebrov se dobí 3 bokale kolomazíla.

Tako se da škodljiva reč odpraviti in še v koristno obrniti. Bolj odrašeni, pametni otroci to vse sami lahko vijo. Drugi pa naj njim ali starišem pomagajo. — Letas je kebrov na cente. Če se prec ne pokončajo, veliko škode bodo naredili. Zadnji čas je.

Otroci! povejte to, kar ste zdaj brali, tudi svojim starišem, če še ne véjo. Marljivo jim pri tem lahkim opravilu pomagajte in kebram vojsko napovejte. Če bodo stariši več dohodkov imeli, bodete tudi vi boljše živeli. — Kebrovih malenčkov pa ne delati! Žival, če je treba, naglo vmoriti, je prav. Žival terpinčiti pa ni prav. Žival čuti bolečino kot človek. Ali bi se morde vam, Nacek! Andrejček! Jernejček! dobro zdelo, ko bi vas kdo tako na mlinsko kolo nataknil in sukal, kot vi kebre? Kaj? —

(Po Novicah.)

Samo, prvi kralj slovanski.

Od léta 568 do 778 po Kristusovim rojstvu so zdihovali Slovani, sosebo Čehi, Moravci in Slovenci pod težkim jarmam kervološkiga ljudstva Avarov. Nar več pa so terpeli Slovenci v zdajni Krajuski, Štajerski in Ko-

roški. V vsakim boji so mogli v prvi versti biti, prvi še s sovražnikom zagrabit in nar hujši bitve prestat. Slovenci so se mogli Avaram pustiti prestaviti, kamur se je tem poljubilo. Če so se le količkaj vstavili, so jim Avari brez vsmiljenja vasi požgali, stern (setev) in žito na njih pokončali. V taki stiski in sužnosti niso bili Slovenci še nikdar poprej. Kmalo so je bili do gerla siti. Od vsih krajev so pomoči in priložnosti iskali, se žulečiga avarskega jarma znebiti. Po tem pa niso le Slovenci, ampak tudi drugi Slovani hrepeneli, ki so pod avarsko oblastjo ječali. Previdili so, da bi bila njih moč zadosti velika, ko bi ne bili na toliko delov razcepljeni. Združiti se je bilo zdaj njih poglavitni namen. Začeli so se tedaj Slovani od gornje Labe *) in zatatranskih krajev **), kakor tudi od doljne Donave sem gori v zdajno Ogersko, Serbsko, k Savi in Dravi ***), v zdajno Bosnijo, Dalmacijo in Hrovaško, Krajnsko in Štajersko k svojim bratom preseljevati. Sklenejo se s Čehi. Tako združeni so bili pripravljeni le za meč prijeti in nečloveške Avare poklati.

Junaški slovenski vojšak (ne kupec, kaker nekateri pišejo) po imenu Samo se zedinjenim Slovanom za vojvoda ponudi, in jih pod svoje bandero zbere. Plane z njimi nad divje Avare. Huda vojska se prične. Avari vsako bitvo zgubijo in odnašajo peté. Ker se je bil Samo v teh vojskah tako umniga in junaškiga vojvoda skazal, ga vsi Slovani enoglasno za svojiga kralja zvolijo.

(Konec sledi.)

Vkradene jajca.

(Povéstica.)

En večer pride veliki župan v kerčmo, in si je rekel polič vina prinesiti, pa dvoje jajc v mehko skuhati. Ko prvo odtruplje, najde v njem dolgo černo žimo; rayno také tudi v drugim. Pivci se nad tem zavzamejo rekoč: „To ni po pravici, je copernija.“

*) L a b a (Elbe), reka na Českim (Pemskim).

**) T a t r a, gora na Slovaškim.

***) D o n a v a ali D u n a j (Donau), S a v a in D r a v a so reke (vode).

Župan se nasmeje in gospodinjo popraša, od koga je jajca kupila. Mu odgovori: „Od metlarjeviga Lukata.“ Župan gredoč beriča po - nj pošlje. Ko dečka v hišo prižene, ga župan navije rekoč: „Ti si tat! Že dolgo časa so bile moji sosedi jajca iz gnjezda jemane, ali premedeniga tatú ni mogla oslediti. Na to sim ji jaz svetoval, naj vsako jajce s tanjko iglico prebode, eno dolgo žimo vanj potisne in takó zaznamovane spet v gnjezdo položi. Ona je to napravila, in ena žima te je razodela, da si tat jajca kradel. Berič! le v luknjo z njim; da ga ohraniš!“

Tak tatvine, goljufije
Kakšna mala reč odkrije.

(Šmid.)

Kerv iz nosa teče.

Marjetico je celi dan glava bolela. Proti večeru ji začne kerv (kri) curkama iz nosa teči. Oh, mati! pogledjte no, glava me boli, zdaj mi pa poverh še kerv teče. Nič se ne jokaj nič, Marjetica! to je zdravo, pravijo mati. Zares, komaj se ji kerv vstavi, jo neha tudi glava bole-
ti. — Če se pa noče kerv dolgo vstaviti, vlij si ali naj ti kdo drug vlije merzle vode na tilnik; ali pa ruto z njo namočeno na tilnik položi. Kadar se zgrije, jo vnovič namoči, in namakaj dokler ne néha. Včasih tudi pomaga, če se kosček noviga v merzlo vodo pomočeniga platna v nosnico vtakne in nekoliko časa v nji derži.

Dobro hotéti.

Star berač pridši v hišo, kjer so ravno jedli, se pritoži, de je silno lačen, in prosi za jesti kaj. En čas ga trije fantini gledajo. Kér se jim je smilil, vstanejo in mu dajo, kar so še na okrožnikih imeli. Ančika, triletna deklica, pa se je žalostno držala, ker ni nič več na okrožniku imela, mu dati. Zdaj zagleda kozarček vode, katero so ji bili mati poprej nalili. Z veseljem vzame kozarec z vodó ter ga sivoglavcu podá. Taki otroci so veselje staršev, in jim bodo gotovo tudi v starosti podpora.

Ivan Obalo.

Lesica in grozdje.

(Basen.)

Lesica vgladati na visoki terti grozdje, se je spenjala in spenjala, da bi ga bila dosegla. Viditi pa, da nikakor do njega ne pride, odide rekoč: „Je še kislo. Nič ne velja. Se skomine bi dobila od njega.“

Tako smešno, kot ta lesica se tudi nekteri ljudje izgovarjajo, kadar jim kaj spodleti.

Smešnica.

Juri! zdaj te bom oženil, rečejo oče. — Juri se boji in začne jokati. — Bebec! pokaj se bojiš? Saj sim se tudi jaz oženil. — To je pa bilo vse drugače, se kremži Juri, vi ste se oženili z materjo; jaz pa bi se mogel s prav ptujo žensko.

Zastavici.

Zakaj kokoš ponvo (ponev) kljuje?

Zato, ker je izzati ne more.

Kteri vrat se z nogo verti?

Kolo-vrat.

Slovenska slovnica.

za male šole v mestih in na kmétih.

Po nar boljših dosadnjih slovnica^h izdelana in vsim častitim gospodam učenkam slovenske mladosti posvečena od Fr. Malavašica. Natisnil J. Blažnik. Založil in na prodaj ima v Ljubljani bukvar, Janez Giontini. Velja vezana 30 kr., nevezana 24 kr. — Namenil si je Vêdež vse dobre, v novim pravopisu za učence in učenike na svetlo dane bukve naznaniti, da si jih vé vsak, ako želi, naročiti. Obširn pretres ni njegov namen. Priporoči hvale vredno delo s kratko besedo. Velike hvale vredno delo je g. Malavašičeva slovnica; toraj jo Vêdež z veseljem nepristransko pohvali in priporoči, toliko bolj, ker nam je bilo slovenske slovnice v domačem jeziku spisane res takó treba kot ribi vode. Dodatek slovenskiga pismostavja (schriftliche Aufsätze) ti slovnici še večí ceno daje.

Vredn.

Nenavadne besede v tem listu.

Glasovir, † klavir, fortepiana. — Nepristransko (unpartheiisch). — Okrožnik, † taler. — Skobel, † oblič. — Skobelnik, † ohelpontk. — Slovnica (Sprachlehre).

Rozalija Eger, založnica. J. Navratil, vrednik.